

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

CURRICULUMUL NAȚIONAL

EDUCAȚIA MUZICALĂ

Curriculum

pentru învățămîntul gimnazial

(clasele V-VIII)

Chișinău, 2010

Aprobat:

- la ședința Consiliului Național pentru Curriculum, proces verbal nr.10 din 21 aprilie 2010;
- prin ordinul Ministerului Educației nr. 245 din 27 aprilie 2010

Echipele de lucru

Curriculumul modernizat (2010):

Morari Marina, doctor în pedagogie, conf. univ., USB „Alec Russo”;

Stîngă Ala, doctor în pedagogie, conf. univ., I.Ș.E

Ediția I:

Eugen Coroi;

Alexandru Borș;

Sergiu Croitoru;

Ion Gagim.

Preliminarii

Modificarea standardelor în educație, precum și adoptarea pedagogiei competențelor pe scară națională, solicită în mod imperativ modernizarea Curriculei școlare la Educația muzicală. Aceasta presupune elaborarea Curriculei din perspectiva trecerii de la modelul de proiectare curriculară centrat pe *obiective* la modelul axat pe *competențe*.

Standardele de competență reprezintă un document normativ ce indică normele de competență necesare de atins în învățare prin studiul disciplinei școlare. Aceste norme reflectă așteptările sociale referitor la *ceea ce va ști, va ști să facă și cum va fi elevul* la o anumită treaptă de învățământ într-un domeniu de studiu.

Competența școlară reprezintă un ansamblu integrat de cunoștințe, capacități, deprinderi și atitudini dobândite de elev prin învățare și mobilizate în contexte specifice de realizare, adaptate vârstei elevului și nivelului cognitiv al acestuia, în vederea soluționării unor probleme cu care acesta se poate confrunta în viața reală. Prezentul document este raportat la schimbările din societatea contemporană și presupune axarea educației muzicale pe formarea de **competențe** (cunoștințe, capacități și atitudini esențiale în dezvoltarea personalității elevilor) și prezentarea unor modalități concrete de integrare a acestora în situații cotidiene.

Modernizarea curriculară este un demers teoretic și practic, care se finalizează cu decizii ferme referitoare la destinul multor generații de tineri. Decizia schimbării curriculare afectează cariera, viața de familie, împlinirea personalității și fericirea celor care sînt supuși experimentelor de învățare precizate prin curriculumul de față. Curriculumul **Educație muzicală** va permite armonizarea valorilor personale într-un model socio-uman și un ideal educațional pe care generațiile de astăzi să le îmbrățișeze pe scară largă.

Educația artistică în toate timpurile a constituit o premisă importantă în formarea unei personalități culte. Actualmente, Educația muzicală este o disciplină obligatorie pentru treapta primară și gimnazială (clasele a V-a - a VIII-a) ale învățământului general. Astfel, educația muzicală ca disciplină școlară, va urmări formarea culturii muzicale, ca parte componentă a întregii culturi spirituale a elevului. Educația prin intermediul artei muzicale și educația muzicală propriu-zisă vor permite elevilor să-și cultive valorile personale în raport cu valoarea creațiilor muzicale studiate, cu intensitatea trăirii muzicale, cu gradul de formare a gândirii muzicale asupra fenomenelor/legităților muzicii.

Curriculumul **Educație muzicală** are o semnificație extensivă, deoarece subsumează toate componentele procesului de învățământ: finalitățile, competențele, standardele pregătirii, conținuturile învățării, metodologia de predare-învățare-evaluare, normativitatea pedagogică etc. Statutul curriculumului este susținut de următoarele caracteristici: centrarea pe elev (elevul este privit ca subiect al actului educațional); centrarea pe competențe; conținuturi flexibile; conținuturi - mijloc de atingere/realizare a obiectivelor; centrarea pe învățarea activă; motivarea intrinsecă, axarea pe nevoile și interesele elevului; evaluarea performanțelor; dominarea formelor cooperante de instruire etc.

Înțelegerea curriculumului, ca program educațional, generează proiectarea produselor curriculare: planul de învățământ, manuale, metodici, proiecte didactice. Beneficiarii prezentului document sînt elevii, cadrele didactice, managerii școlari, autorii de manuale, factorii de decizie și membrii comunității.

Administrarea disciplinei *Educație muzicală*

<i>Statutul disciplinei</i>	<i>Aria curriculară</i>	<i>Clasa</i>	<i>Nr. de unități de conținuturi pe clase</i>	<i>Nr. de ore pe an</i>
• obligatoriu	Arte	V	4	34
		VI	3	34
		VII	2	34
		VIII	3	34

I. Concepția didactică a educației muzicale în Republica Moldova

Scopul artei este să dea o cunoștință completă despre lume și despre sine. Educația muzicală, prin obiectivele și conținuturile ei, urmărește realizarea educației artistice, ca parte componentă a culturii spirituale. Noțiunea de educație muzicală este interpretată ca proces individual continuu de autodesăvârșire spirituală a personalității prin multiplele forme de contactare cu arta muzicii - modalitate de reflectare prin imagini sonore/auditive a universului în care individul se manifestă ca element component. Educația, și nu instruirea profesională, este dezideratul principal al ciclului artistico-estetic în învățământul preuniversitar. Educația artistică (inclusiv educația muzicală) se realizează pe două niveluri: informativ-teoretic și formativ-aplicativ.

Nivelul informativ-teoretic vizează acumularea de cunoștințe, formarea priceperilor și deprinderilor reproductiv-interpretative.

În urma contactului cu creația artistică și prin exerciții se formează reprezentări, noțiuni, categorii, judecăți, capacități de reproducere și interpretare; se discern criteriile de apreciere valorică; se formează cultura teoretică; se cultivă capacitatea de a utiliza limbajul specific; se deprinde abilitatea de a descifra mesajul artistic.

Nivelul formativ-aplicativ presupune formarea atitudinii adecvate față de valorile artistico-estetice și contribuie atât la formarea idealului estetic, de a avea satisfacții sufletești în fața frumosului din opera de artă, cât și la stimularea tendinței de a crea noi valori.

Competența muzicală reprezintă totalitatea de cunoștințe, abilități practice specifice domeniului artistic și atitudini antrenate într-un sistem de orientări valorice în muzica națională și universală. Competențele specifice ale Educației muzicale sînt structurate pe următoarele domenii principale:

- audiția / receptarea muzicii;
- interpretarea vocală / corală / instrumentală a muzicii;
- creația elementară muzicală în sinteză cu alte arte;
- analiza – caracterizare a muzicii.

Activitatea educațională din cadrul disciplinei Educație muzicală se va efectua conform următoarelor **principii**: principiul pasiunii, principiul intuiției, principiul asemănărilor și deosebirilor, principiul corelației educației muzicale cu viața, principiul unității educației, instruirii și dezvoltării muzicale, principiul “de la practică la teorie”. Pentru cadrele didactice respectarea principiilor “de la practică la teorie”, “de la intuire la conștientizare”, va însemna punerea accentului pe trăirea vie a mesajului muzical și nu pe “teoretizarea” lui.

Conținuturile educației muzicale sînt concepute sub aspectul unei corelații între limbajul specific al acestui gen de artă, al interacțiunii de stiluri și epoci în diversele genuri ale muzicii. Atît prin specificul și conținutul său, cât și prin posibilitățile sale formative, muzica trebuie să solicite nu numai fondul intelectual al elevului, ci mai ales pe cel afectiv, cu implicații directe în declanșarea unor stări, a unor trăiri și sentimente, făcîndu-l sensibil în fața marilor probleme ale vieții, precum și pe cel moral, contribuind la creșterea unui suflet frumos, armonios, cu o aleasă educație pentru valorile spirituale, cu extinderi în ținuta etică individuală și școlară. Conform curriculumului disciplinar, conținuturile sînt reprezentate prin *temele generale* pentru fiecare clasă și prin *repertoriul muzical* propus pentru interpretare și audiere.

Structura Curriculumului Educație muzicală conține următoarele elemente:

- I. Preliminarii;
- II. Repere conceptuale ale educației muzicale în clasele gimnaziale;
- III. Competențe-cheie/transversale și tras-disciplinare pentru treapta gimnazială;
- IV. Competențele trans-disciplinare pentru învățământul primar;
- V. Competențele specifice ale disciplinei Educație Muzicală;
- VI. Repartizarea temelor pe clase și pe unități de timp;
- VII. Competențele specifice disciplinei, unitățile de conținut, activități de învățare și evaluare;
- VIII. Strategii didactice: orientări generale (metodologice);
- IX. Strategii de evaluare;

X. Surse bibliografice.

II. Competențe-cheie/ transversale

1. Competențe de învățare / de a învăța să înveți;
2. Competențe de comunicare în limba maternă / limba de stat;
3. Competența de comunicare într-o limbă străină;
4. Competențe acțional-strategice;
5. Competențe de autocunoaștere și autorealizare;
6. Competențe interpersonale, civice, morale;
7. Competențe de bază în matematica, științe și tehnologie;
8. Competențe digitale, în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale (TIC);
9. Competențe culturale, interculturale (de a recepta și a crea valori);
10. Competențe antreprenoriale.

III. Competențele transdisciplinare pentru învățământul gimnazial

1. Competențe de utilizare a mijloacelor artistice pentru autocunoaștere și auto-exprimare;
2. Competențe de a respecta diversitatea dorințelor și posibilităților oamenilor, recunoaște drepturile persoanelor reprezentante ale diferitelor culturi.

IV. Competențele specifice ale disciplinei *Educație Muzicală*

- Cunoașterea și înțelegerea diversității fenomenului muzical–artistic din perspectiva semnificațiilor emoționale, estetice, sociale și spirituale;
- Identificarea mijloacelor de expresivitate muzicală în corespundere cu rolul fiecăruia în redarea imaginii artistice și a mesajului ideatic al lucrării;
- Demonstrarea abilităților muzicale și integrarea în activități cultural-artistice școlare și extrașcolare.
- Utilizarea terminologiei muzicale specifice pentru caracterizarea și aprecierea muzicii.
- Participarea afectivă în actul muzical de interpretare, receptare și promovare a valorilor muzicale naționale și universale.

V. Repartizarea temelor pe clase și pe unități de timp

Clasa a V-a	Temele	Nr. de ore
	Muzica și literatura	10
	Muzica și teatrul	6
	Muzica și coregrafia	10
	Muzica și artele plastice	8
Clasa a VI-a	Temele	Nr. de ore
	Muzica și istoria	10
	Muzica și natura	6
	Muzica cu program și fără program	18
Clasa a VII-a	Temele	Nr. de ore
	Imaginea muzicală	16
	Dramaturgia muzicală	18
Clasa a VIII-a	Temele	Nr. de ore
	Valori perene ale muzicii naționale	6
	Valori perene ale muzicii universale	10
	Muzica - valoare a Eu-lui	18

VI. Competențele specifice disciplinei, unitățile de conținut, activități de învățare și evaluare

CLASA a V-a		
Subcompetențe	Conținuturi	Activități de învățare și evaluare (recomandate)
<ul style="list-style-type: none"> • Compararea posibilităților expresive și descriptive ale limbajului muzical și literar în creațiile artistice, utilizând conștient termenii muzicali și literari. • Interpretarea expresivă a repertoriului de cîntece în funcție de caracteristicile lor muzicale și poetice. • Ținerea în memorie a cîtorva teme muzicale din creații academice generate din simbioza muzicii cu literatura. • Analiza și descrierea specificului genurilor muzicale academice generate de simbioza muzicii cu literatura; • Aprecierea valorii artistice a simbiozei muzică - literatură în creațiile celebre din literatura muzicală națională și universală. • Utilizarea versurilor și aforismelor despre muzică în argumentarea atitudinii personale față de creațiile muzicale audiate. 	<p style="text-align: center;">Muzica și literatura (10 ore)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Arta muzicii și arta cuvîntului: caracteristicile specifice și comune. ▪ Simbioza muzicii cu poezia populară: <ul style="list-style-type: none"> - Cîntece din folclorul copiilor; - Cîntece de leagăn; - Cîntece istorice etc. ▪ Simbioza muzicii cu literatura cultă: <ul style="list-style-type: none"> - Cîntece din patrimoniul cultural al neamului; - Cîntece lirice (romanță, lied) etc. ▪ Balada - capodoperă de creație populară și cultă. ▪ Alianța muzică-cuvînt în muzica bisericească. ▪ Genuri muzicale academice generate de simbioza muzicii cu literatura cultă (motet, cantată, oratoriu). <p>Creații recomandate:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Cîntec de leagăn</i>, melodie și versuri populare; - Balada <i>Miorița</i>, din folclorul păstoresc; - <i>Trandafir de la Moldova</i>, melodie populară; 	<ul style="list-style-type: none"> • Audiția muzicii și analiza imaginii artistice cu același subiect în creații muzicale și creații literare. • Însușirea cîntecelor și determinarea unității strînse dintre caracterul melodiei și conținutul textului literar. • Eseu cu tema <i>Cîntecul popular - manifestare specifică a spiritualității unui popor; Cîntecul - „vers cîntat”, cîntecul - „muzică versificată”</i>. • Comentariul forței expresive a muzicii în cadrul activității de intonare (vocalizare) a melodiilor cîntecelor cu și fără text poetic. • Exerciții de identificare a elementelor de limbaj, care atribuie expresivitate muzicală textului poetic. • Exerciții de asociere a versurilor la muzica audiată.

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Să-mi cîmți</i>, <i>cobzar</i>, melodie populară; - <i>Izvorul veșniciei</i>, vers. - Gr.Vieru, muz. Eugen Doga; - <i>La mijloc de codru des</i>, vers. - M.Eminescu, muz. Iacob Mureșianu; - Romanța <i>Pe lingă plopii fără soț</i>, vers.- M. Eminescu, muz. - Guilelm Șorban; - Romanța <i>De ce nu-mi vii?</i>, vers.- M. Eminescu, muz. - Carol Deckert; - <i>Liedul Păstrăvul</i>, muz. - Franz Schubert; - Cantata <i>Gloria</i>, partea I - corul <i>Gloria in exelsis</i> de Antonio Vivaldi; - Motet <i>Ave verum</i> de Wolfgang A. Mozart (cîntec bisericesc); - <i>Tatăl nostru</i> de Gavriil Muzicescu; - Oratoriul <i>Miorița</i>, muz. - Ion Macovei (fragment); - Cantata <i>Altarul mănăstirii Putna</i> de Ciprian Porumbescu; - Aria din cantata <i>Braziliera bachiană</i>, p. I de Heitor Villa-Lobos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Comunicări orale, discuții dirijate, schimb de opinii asupra expresivității limbajelor muzical și literar în urma audițiilor. • Prezentare orală a informațiilor selectate din diferite surse informaționale despre genurile muzicale studiate.
<p>Descoperirea raportului <i>muzică - dramă</i> (atmosfera emoțională, integritatea acțiunii dramatice) în creațiile muzicale instrumentale.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Enumerarea și explicarea rolului părților componente ale unui spectacol de operă, operetă, musical. • Descrierea originii și dezvoltării genului de operă cu referințe la creații muzicale și autori. • Compararea și diferențierea imaginii artistice generale în diverse genuri de operă: operă-basm, operă istorică și operă comică. • Intonarea expresivă a temelor/laitmotivelor din creații muzicale dramatice. 	<p style="text-align: center;">Muzica și teatrul (6 ore)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Muzica pentru drame și tragedii. ▪ Opera - gen al muzicii teatrale. ▪ Varietatea genului de operă în literatura muzicală universală. ▪ Caracterul de divertisment în genul de operetă și musical*. <p>Creații recomandate:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uvertura <i>Egmont</i> de L. van Beethoven (drama lui Ghethe); - Suita <i>Peer Gunt</i> de Edvard Grieg (drama lui H. Ibsen); - Piesă de concert <i>Arleziana</i> de George Bizet (drama lui Alphonse Daudet); - Aria lui Orfeu <i>Che faro senza Euridice</i> din opera <i>Orfeu</i> de Christoph Willibald Gluck, acțiunea aIII-a; - Uvertura, Aria lui Tamino <i>Așa frumusețe divină</i> din opera-basm <i>Flautul fermecat</i> de Wolfgang Amadeus 	<ul style="list-style-type: none"> • Audiția muzicii. • Analiza imaginii muzicale și a mijloacelor de expresie. • Vizionarea spectacolelor de operă, operetă, musical. • Studiul și discuția subiectului operelor celebre din literatura muzicală universală. • Analiza și reprezentarea grafică a elementelor constitutive a unui spectacol de operă. • Comentariul muzical la portretele personajelor principale în baza ariilor, scenelor audiate. • Elaborarea partiturii ascultătorului la numerele muzicale audiate.

<ul style="list-style-type: none"> • Caracterizarea conținutului de imagini al creațiilor audiate/vizionate și interpretate de pe pozițiile idealului și gustului estetic autentic. 	<p>Mozart;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Scena marșului triumfal din opera <i>Aida</i> de Giuseppe Verdi, finalul acțiunii a II-a; – Uvertura <i>Aria lui Figaro</i>, <i>Cavatina Barbarinei</i> din opera <i>Nunta lui Figaro</i> de Wolfgang Amadeus Mozart; – Corul <i>Pe plaiuri de munte</i> și cântecul <i>Copiliță de la munte</i> din opereta <i>Crai nou</i> de C. Porumbescu; – Corul <i>America</i> și Cântecul lui <i>Toni Maria</i> din musical <i>West Side Story</i> de Leonard Bernstein. 	<ul style="list-style-type: none"> • Comunicări orale, discuții dirijate, schimb de opinii asupra varietății genului de operă în muzică, despre teatre și interpreți celebri ai muzicii de operă. • Victorină muzicală auditivă în baza celor mai populare teme muzicale din muzica de teatru.
<ul style="list-style-type: none"> • Explicarea caracterului absolut al sincretismului în relația muzică-dans. • Caracterizarea și deosebirea auditivă a muzicii diferitor tipuri de dans. • Manifestarea interesului pentru tezaurul artei coregrafice populare: „Drăgaica”, „Călușarii”, „Jocul zestrei” ș.a. • Compunere de ritmuri simple de dans și susținerea ritmului melodiilor de dans cu bătăi în palme. • Recunoașterea celor mai semnificative elemente ale limbajului baletului. • Aprecierea valorii artistice a baletelor celebre rusești. • Argumentarea atitudinii proprii asupra genurilor artei coregrafice ca mijloc de exprimare și comunicare spirituală. 	<p style="text-align: center;">Muzica și arta coregrafică (10 ore)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Limbajul coregrafic și limbajul muzical: asemănări și deosebiri. ▪ Sincretismul muzică - dans în arta coregrafică populară. Muzica dansurilor ritualice și a dansurilor propriu-zise. ▪ Muzica și dansurile popoarelor lumii în creația muzicală academică. ▪ Muzica și dansurile de societate. ▪ Muzica de balet. ▪ Varietatea dansului modern*. <p>Creații recomandate:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Muzica dansurilor ritualice <i>Drăgaica</i>, <i>Paparudele</i>, <i>Călușarii</i> ș.a.; - Muzica dansurilor propriu-zise (neritualice): Hora, Sîrba, Bătuta ș. a.; - Cântecul popular <i>Să pornim hora inel</i>; - <i>Rapsodia română № 1</i> de George Enescu; - Valsul <i>Valurile Dunării</i> de I. Ivanovici; 	<ul style="list-style-type: none"> • Audiții problematizate pentru a identifica specia de dans. • Învățarea unor mișcări de dans elementare. • Inventarea unor mișcări de dans potrivite cântecului însușit. • Exerciții ritmice de susținere a ritmului melodiei din creațiile propuse spre audiție. • Vizionare de spectacole coregrafice. • Analiza și reprezentarea grafică a elementelor constitutive a unui spectacol de balet. • Comunicări orale, discuții dirijate, schimb de opinii asupra varietății genului de balet în muzică, renumiți coregrafi ai spectacolului de balet, balerini și balerine. • Alcătuirea variantelor de

	<ul style="list-style-type: none"> - Valsul <i>Dunărea albastră</i> de Iohann Strauss (fiul); - Tangou <i>La Cumparsita</i> de C.H. Matos Rodrigues; - Piesă pentru orchestra simfonică <i>Bolero</i> de Maurice Ravel; - Trei dansuri simfonice românești: <i>Ciobăneasca</i>, <i>Olteneasca</i>, <i>Brîul</i> de Paul Constantinescu; - <i>Dansul cavalerilor</i> din fantezia <i>Romeo și Julietta</i> de Serghei Prokofiev; - <i>Dansul cu săbii</i> din baletul <i>Gayaneh</i> de Aram Hachaturian; - Secvențe din baletele <i>Lacul lebedelor</i> și <i>Spărgătorul de nuci</i> de Piotr Ilici Ceaikovski (video); - Cîntecul <i>Cît trăim pe-acest pămînt</i>, vers. - Nicolae Dabija, muz. - Tudor Chiriac; - Cîntecul <i>Țară de soare</i>, vers. - Gr. Vieru, melodie populară. 	<p>acompaniament ritmic și mișcări de dans la cîntecele cu caracter de dans.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Interpretarea cîntecelor cu executarea concomitentă a mișcărilor de dans. • Alcătuirea și prezentarea publică a referatului cu tema „<i>Faima baletelor lui P.I. Ceaikovski</i>”, „<i>Ansamblul Național de dansuri populare Joc - promotor al culturii naționale și universale</i>”.
<ul style="list-style-type: none"> • Deosebirea specificului mijloacelor de exprimare ale unor creații muzicale și plastice pe același subiect. • Utilizarea adecvată a termenilor de limbaj special pentru caracterizarea operelor muzicale și plastice. • Stabilirea diferențelor de ilustrare artistică a realității, limitele și posibilitățile expresive și descriptive în lucrările plastice și în cele muzicale. • Determinarea elementelor comune de limbaj în redarea realității în creații plastice și muzicale. • Transferul în limbajul artei plastice a impresiilor trăite prin muzică. 	<p style="text-align: center;">Muzica și artele plastice (8 ore)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Muzica și artele plastice: mijloace specifice de redare/exprimare a realității. ▪ Arta decorativă populară și folclorul muzical. ▪ Tabloul muzical. Peisajul muzical și peisajul plastic. ▪ Portretul muzical și portretul plastic. ▪ Creația plasticianului - sursă de inspirație pentru compozitor. ▪ Muzica - sursă de inspirație pentru plasticieni*. <p>Creații recomandate:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tabloul simfonic <i>Zborul cărăbușului</i> din opera <i>Povestea Țarului Saltan</i> de Nicolai Andreevici Rimski-Korsakov; - Schița simfonică <i>Marea</i> de Claude Debussy; - Uvertura <i>Marea</i> din opera <i>Sadko</i> de N.A. Rimski-Korsakov; - Tabloul <i>Tsunami la Kanagawa</i> de Katsushika Hokusai; 	<ul style="list-style-type: none"> • Audierea creațiilor muzicale inspirate din operele de artă plastică. • Analiza comparativă a elementelor de limbaj muzical cu elementele de limbaj plastic în creațiile muzicale și plastice inspirate dintr-o temă. • Prezentarea și analiza creațiilor plastice cu subiect muzical. • Vizitarea unor vernisaje, expoziții de artă plastică. • Eseu structurat în urma cunoașterii creațiilor plastice prin programul Power Point. • Exerciții de asociere a culorilor la teme muzicale audiate/interpretate. • Exerciții de asociere a muzicii la creații de artă plastică. • Realizarea unui desen ca posibilitate de a reda în culori și forme cele audiate și

	<ul style="list-style-type: none"> - Tabloul <i>Furtună pe mare</i> de I.K. Aivazovski; - Tabloul <i>Crăiasa-Lebădă</i> de Mihail Vrubel; - Piesa <i>Lebăda</i> din albumul <i>Carnavalul animalelor</i> de Camille Saint-Saëns; - Cântecul <i>Moara</i>, vers. - V. Cosmovici, muz. - Georgescu-Kiriac; - <i>Ave Maria</i> de Franz Schubert; - Tabloul <i>Madona Sixtină</i> de Rafael; - Tabloul <i>Intrarea lui Mihai Viteazul în Alba-Iulia</i> de Constantin Lecca; - Muzica din filmul <i>Mihai Viteazul</i> de Tiberiu Olah; - Cântecul <i>Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul</i>, vers. - D. Bolintineanu, muz. din colecția lui G. Muzicescu; - Suita simfonică <i>Picturi de Grigorescu</i> de Ion Hartulary-Darclêe; - Tablourile <i>Car cu boi, Venind de la izvor, Păstorița, Dorobanțul</i> de pictorul Nicolae Grigorescu; - Tabloul <i>Dimineața în Moldova</i> de Mihail Petric; - Monumentul <i>Ștefan cel Mare</i> de Alexandru Plămădeală; - Poemul simfonic <i>Marea</i> de M.K. Ciurlionis; - Tabloul <i>Sonata mării</i> de M.K. Ciurlionis. 	interpretate.
CLASA a VI-a		
<ul style="list-style-type: none"> • Distingerea multitudinii funcțiilor artei muzicale în societate (magică, religioasă, politică, educativă, cognitivă, estetică etc.). • Explicarea fenomenului creării muzicii din necesitatea omului de a sonoriza și armoniza lumea exterioară (materială) în corelație cu lumea interioară (spirituală). • Exprimarea clară și convingătoare a opiniei personale cu referire la valoarea artei muzicale în descoperirea realității istorice (starea de avânt revoluționar, tragismul unor momente istorice, aspirația spre lumină și libertate a omului, momentele culturale etc.). • Descoperirea prin intermediul creațiilor 	<p style="text-align: center;">Muzica și istoria (10 ore)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Trecutul istoric - subiect al creațiilor muzicale. ▪ Personalități istorice evocate în creațiile muzicale. ▪ Figuri proeminente ale istoriei naționale în muzică. ▪ Evenimente culturale reflectate în muzică. <p>Creații recomandate:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Corul sclavilor evrei</i> din opera <i>Nabucco</i> de Giuseppe Verdi; - <i>Studiul revoluționar</i> № 12 pentru pian de Frédéric Chopin; - <i>Corul Trompetele răsună</i>, vers. - Spicione, muz. - Gavriil Muzicescu; 	<ul style="list-style-type: none"> • Audiția cântecelor și pieselor ce abordează subiecte istorice. • Formularea unor concluzii, idei, supoziții cu referire la creațiile audiate de pe pozițiile idealului și gustului estetic autentic. • Interpretarea vocal-corală a cântecelor despre istoria neamului. • Fredonare de teme-portret din creațiile audiate.

<p>muzicale audiate/interpretate a faptelor istorice care au marcat destinul poporului de-a lungul anilor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Exprimarea argumentată a atitudinii proprii asupra fenomenului muzical-artistic în raport cu diverse fenomene ale vieții și domenii de activitate umană. 	<ul style="list-style-type: none"> - Uvertura <i>Coriolan</i> de Ludwig van Beethoven; - Cântecul popular <i>Ștefan, Ștefan, Domn cel Mare</i>; - <i>Aria cneazului Igor</i> din opera <i>Cneazul Igor</i> de Alexandr Borodin; - Uvertura <i>Ștefan cel Mare</i> de Iacob Mureșianu; - Cântecul <i>Mama lui Ștefan cel Mare</i>, vers. - Dimitrie Bolintineanu, muz. - Alexandru Flechtenmacher; - Cântecul <i>Hora Unirii</i>, vers. - Vasile Alecsandri, muz. - Alexandru Flechtenmacher; - Cântecul popular <i>Eu mă duc, codrul rămîne</i>; - Cântecul <i>Bardul din Mircești</i>, vers. - Carol Scrob, muz. - Pietro Mezzetti; - Cântecul <i>Eminescu</i>, vers - Gr. Vieru, muz. - Ion Aldea-Teodorovici; - <i>Oda bucuriei</i> din Simfonia a IX-a de Ludwig van Beethoven; - <i>Simfonia № 9</i> de Ludwig van Beethoven, Finalul. 	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza mijloacelor de expresie folosite la crearea portretelor muzicale. • Exerciții de recunoaștere auditivă a temelor/laitmotivelor directoare din creațiile studiate. • Elaborarea partiturii personale, în care se fixează urmărirea evolutivă a evenimentului istoric prefigurat în creația muzicală. • Expunerea orală / în scris a impresiilor provocate de muzică, emiter de judecăți estetice asupra diversității fenomenelor muzicale, utilizînd vocabularul muzical.
<ul style="list-style-type: none"> • Identificarea procedeelor de redare a imaginilor muzicale ale naturii: imitații directe (onomatopeice) și indirecte, reproduceri și descrieri muzicale, sugestii muzicale spațiale, de lumină, culoare, de statism și mișcare ș.a. • Manifestarea spiritului creativ în activitatea de interpretare muzicală, colaborînd artistic cu profesorul la modelarea imaginii muzicale a naturii. • Expunerea orală / în scris a impresiilor provocate de muzică, emiteria judecăților estetice asupra diversității fenomenelor muzicale, utilizînd vocabularul muzical 	<p style="text-align: center;">Muzica și natura (6 ore)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Imaginea naturii în creații de muzică populară (creații instrumentale, folclorul ocazional). ▪ Tema naturii în creația componistică națională. ▪ Creații celebre dedicate naturii din tezaurul muzicii universale. <p>Creații recomandate:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cântecul <i>Țara mea</i>, vers. - Gr.Vieru, muz. - Valentin Doni; - Cântecul popular <i>Luncile s-au deșteptat</i>, după Timotei Popovici; - Balada <i>Miorița</i> în interpretare de Nicolae Sulac; - Tabloul muzical <i>Ciocîrlia</i>; 	<ul style="list-style-type: none"> • Expunerea orală/în scris a impresiilor provocate de muzică, emiter de judecăți estetice asupra diversității raportului muzică-natură. • Intonare/fredonare de teme muzicale accesibile. • Analiza mijloacelor și procedeelor de redare a imaginii naturii în muzică. • Lucru în caiet: redarea grafică a arhitecturii lucrărilor muzicale, a punctului culminant ș.a. • Elaborarea partiturii personale, în care

<p>(noțiunile <i>muzica naturii, pictură muzicală, ilustrație muzicală, peisaj muzical</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> •Exprimarea argumentată a atitudinii proprii asupra fenomenului muzical-artistic (ca mijloc de exprimare și comunicare spirituală, ca limbaj al emoțiilor și sentimentelor umane, în legătură cu alte arte, în raport cu diferite fenomene ale vieții, cu alte domenii de activitate umană). 	<ul style="list-style-type: none"> – Cîntecele populare <i>Sorcova, Lăzărelul, Caloianul, Paparudele, Drăgaica</i> etc.; – Tabloul muzical <i>Dimineața în sat</i> de Alexei Botoșanu; – Suita de melodii populare <i>Plai moldovenesc</i> în prelucrare de Ion Păcuraru; – Suita № 3 pentru orchestră <i>Săteasca</i> de George Enescu, p. IV <i>Pîrîu sub lună</i>; – Cîntecul <i>Revedere</i>, vers. - Mihai Eminescu, muz. - Dumitru Georgescu-Kiriac; – Cîntecul <i>Codrii mei frumoși</i>, vers. - Petru Cruceniuc, muz. - Eugeniu Doga; – Suita simfonică <i>Privești moldovenești</i> de Mihail Jora; – Concertul <i>Iarna</i> din ciclul <i>Anotimpurile</i> de Antonio Vivaldi; – Simfonia № 6 <i>Pastorală</i> de Ludwig van Beethoven, p. IV; – Cîntecul <i>Fata de păstor</i>, versuri populare, muz. - Teodor Teodorescu. – Poemul simfonic <i>Vltava</i> de Bedřich Smetana. 	<p>se fixează urmărirea evolutivă a fenomenului/taboului din natură prefigurat în creația muzicală.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Eseu cu tema <i>Natura - izvor de inspirație pentru compozitori</i>. •Povestirea/descrierea tradițiilor folclorului muzical legate de natură. •Comentariu muzical la creațiile audiate în baza unui plan.
<ul style="list-style-type: none"> •Comentarea conținutul de imagini al creațiilor, care corespund celor două tipuri de program: program-tablou și program-subiect. •Recunoașterea diferenței dintre imaginile muzicale ale celor două tipuri de muzică: cu și fără program. •Ținerea în memorie a cîtorva teme muzicale din creații academice de largă popularitate - ca exemple de muzică cu program și fără program. •Analiza posibilităților de redare a realității 	<p>Muzica cu program și muzica fără program (18 ore)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪Ce este muzica cu program și muzica fără program? ▪Creații cu program și creații fără program în muzica populară. ▪Creații cu program și creații fără program din tezaurul muzicii naționale profesionale. ▪Creații celebre cu program și fără program din tezaurul muzicii universale. <p>Creații recomandate:</p>	<ul style="list-style-type: none"> •Audiere și analiza creațiilor muzicale cu program și fără program. •Audiții comentate. •Interpretare vocal-corală. •Învățarea unor cîntece variate ca expresivitate, tematică și grad de complexitate. •Lectura creațiilor literare care stau la baza subiectului creației muzicale. •Interpretare/fredonare de teme muzicale din creații academice generate din simbioza muzicii cu

<p>și a lumii interioare a omului în muzică cu program și fără program.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relatarea reprezentărilor asociative personale apărute în cadrul audițiilor muzicale, în funcție de tipul muzicii instrumentale (cu program și fără program). • Manifestă spirit creativ în activitatea de interpretare muzicală - „colaborează” artistic cu profesorul la modelarea imaginii muzicale interpretative a cântecelor. • Manifestarea capacităților de gândire muzicală în cadrul audiției muzicii și a cântului vocal-coral (comparare, analiză, sinteză, generalizare ș.a.). 	<ul style="list-style-type: none"> - Piese populare instrumentale cu program: doina <i>Cînd ciobanul și-a pierdut oile</i>, <i>Ciocîrlia</i> ș.a. - <i>Hora mărțișorului</i> de Grigoraș Dinicu; - <i>Hora staccato</i> de Grigoraș Dinicu; - <i>Balada pentru vioară și pian</i> de Ciprian Porumbescu; - Uvertura <i>Moldova</i> de Alexandru Flechtenmacher; - Concertul <i>Primăvara</i> din albumul <i>Anotimpurile</i> de A.Vivaldi; - Concert pentru vioară și orchestră în mi minor de F. Mendelssohn-Bartholdy, partea I; - Capriciu pentru vioară solo № 24 de Nicolo Paganini; - Fantezie <i>Capriciu italian</i> de Piotr Ilici Ceaikovski; - Suita pentru pian <i>Tablouri dintr-o expoziție</i> de Modest Petrovici Musorgski; - Preludiu și fuga în do major, CBT, vol. I de Johann Sebastian Bach; - Preludiu <i>La serenade interrompue</i> (Serenada întreruptă) de Claude Debussy; - Cvartetul № 17 <i>Vînătoarea</i> de W.A.Mozart, p. I; - Cvartetul № 14 <i>Der Tod und das Mädchen</i> (Domnița și Moartea) de Franz Schubert; - Simfonia № 40 în sol minor de W.A.Mozart, p. II <i>Andante</i>; - Cîntecul <i>Drumuri mii</i> pe tema principală din simfonia № 40 de W.A.Mozart, vers. - Gr. Vieru; - Simfonia № 4 <i>Italiană</i> de F.Mendelssohn-Bartholdy, p.I; - Simfonia <i>Faust</i> de Franz Liszt; - Simfonia № 5 de Gustav Mahler, p. IV - <i>Viața cerească</i>. 	<p>literatura.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Improvizare de melodii pe versurile propuse, precum și recitare de versuri pe fondal muzical. • Exerciții de formare a gândirii muzicale (crearea imaginilor asociative în cadrul percepției muzicii pure). • Elaborarea partiturii personale la creații muzicale. • Exerciții de înviorare a vocii, de lărgire a diapazonului, de perfecționare a intonației ș.a. • Expunerea orală/în scris a impresiilor provocate de muzică, emitere de judecăți estetice asupra diversității fenomenelor muzicale, utilizînd vocabularul muzical.
CLASA a VII-a		
<ul style="list-style-type: none"> • Deosebirea și caracterizarea constituenților principali ai imaginii muzicale: expresia sonoră a lumii interioare și reprezentările asociative. • Identificarea mijloacelor de limbaj muzical (nucleul semantic) și tipurile de imagine 	<p style="text-align: center;">Imaginea muzicală (16 ore)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Imaginea artistică a realității. Mijloacele de expresie muzicală. ▪ Noțiunea de imagine muzicală. Caracteristici ale imaginii muzicale. ▪ Tipurile de imagine muzicală. Imagini muzical-artistice „pure” (în genul de piesă instrumentală, sonată, cvartet și concert, fantezie). 	<ul style="list-style-type: none"> • Audiții, vizionări de opere artistice; • Interpretare vocal-corală; • Modelarea grafică în culori, forme, în expresii corporale a unor impresii și imagini muzical-artistice; • Exerciții cu substituirea unor elemente de limbaj muzical pentru a observa

<p>muzicală în muzica cu și fără program.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Perceperea și analiza formei muzicale ca mijloc de structurare și de desfășurare în timp a conținutului imaginilor muzicale. • Manifestarea spiritului creativ și artistic în activitatea de interpretare vocal-corală a muzicii. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Imagini muzical-artistice „mixte” (în genul de suită, simfonie, cantată). <p>Creații recomandate:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Serenada</i> de Franz Schubert; – <i>Mica serenadă nocturnă</i> de Wolfgang Amadeus Mozart; – <i>Barcarola</i> din opera <i>Oberon</i> de Carl Maria von Weber; – Piesa pentru pian <i>Către Eliza</i> de Ludwig van Beethoven; – <i>Cîntecul gondolierului venețian</i> de Felix Mendelssohn-Bartholdy; – Sonata pentru clavecin în la mojar (KV 331) de Wolfgang Amadeus Mozart, p. III - Rondo <i>alla turca</i>; – Sonata pentru pian opus 27, № 1 în do diez minor (<i>Sonata Lunii</i>) de Ludwig van Beethoven, p. I <i>Adagio sostenuto</i>; – Cvartetul de coarde № 77, op.76 <i>Imperial</i> de Joseph Haydn, p. II <i>Poco adagio cantabile</i>; – Cvartetul de coarde № 2 <i>Moldova</i> de Eugen Coca, p. III <i>Scherzo vivacissimo</i>; – Concert pentru 2 vioi în re minor de J.S. Bach, p. I; – <i>Fantezie - exromptu</i> pentru pian de Frédéric Chopin; – Fantezie pentru pian (KV397) de Wolfgang A. Mozart; – Suita pentru orchestră № 2 în re major <i>Muzica apelor</i> de Georg Friederich Händel; – <i>Simfonia fantastică</i> de Hector Berlioz (fragmente); – Simfonia № 7 <i>Leningrădeană</i> de Dmitri Șostakovici, p.I; – Cantata <i>Jezu</i> de Johann Sebastian Bach (fragment); – Cantata <i>Carmina Burana</i> de Carl Orff, partea <i>O fortuna</i>; – Oratoriul pentru soliști, cor mixt și orchestră <i>Patimile și învierea Domnului</i> de Paul Constantinescu (fragmente). 	<p>modificarea imaginii muzicale;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de recunoaștere a formei muzicale din audiții și din analiza partiturii; • Analiza creațiilor muzicale audiate și interpretate (definirea mesajului, delimitarea părților componente, sesizarea conflictului, a contrapunerii temelor, identificarea punctului culminant, a deznodământului, a concluziei ș.a.); • Elaborarea partiturii ascultătorului. • Comentarii orale/scrise, comunicări de impresii, schimburi de opinii, dezbateri după audierea/vizionarea unor opere artistice; • Elaborarea criteriilor de apreciere valorică a operelor de artă.
--	---	--

<ul style="list-style-type: none"> • Identificarea fazelor principale ale dramaturgiei compozițiilor muzicale. • Distingerea etapelor procesului de dezvoltare muzicală a creațiilor audiate (început, înaintare-continuare, culminație, sfârșit). • Respectarea legilor dezvoltării muzicale în procesul interpretării vocal-corale. • Aplicarea cunoștințelor despre dramaturgia muzicală în procesul de analiză-caracterizare a mesajului muzical în creații din literatura muzicală națională și universală. • Exprimarea argumentată a atitudinii proprii asupra fenomenului muzical-artistic. 	<p style="text-align: center;">Dramaturgia muzicală (18 ore)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forma muzicală ca expresie a dramaturgiei (forma tripartită, variațiuni, formă liberă). • Procedee de dezvoltare în genurile muzicii instrumentale (repetiția, contrastul, asemănarea, progresia). • Sonata ca gen și formă. • Dramaturgia în genul de operă. • Dramaturgia în genul de balet. <p>Creații recomandate:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Sonata pentru pian № 11 în la major de Wolfgang Amadeus Mozart, p. I (forma variațiuni); – <i>Variațiuni pe tema rapsodiei lui Liszt</i> de Serghei Rahmaninov; – Concert pentru corn și orchestră № 4 (KV 495) în mi bemol major de Wolfgang Amadeus Mozart, p. I; – Concert pentru pian și orchestră în la minor de Edvard Grieg, p. I; – Concertul pentru vioară și orchestră de Ștefan Neaga; – <i>Capriciul italian</i> de Piotr Ilici Ceaikovski; – Capriciul pentru vioară solo № 24 de Niccolò Paganini; – Sonata pentru pian № 8 <i>Patetica</i> în do minor de Ludwig van Beethoven, p. I, III; – Sonata pentru pian № 2 în si bemol minor de Frédéric Chopin, p. I; – Simfonia № 5 de Ludwig van Beethoven, p. I; – Uvertura-fantezie <i>Romeo și Julieta</i> de Piotr Ilici Ceaikovski; – Opera <i>Oedipe</i> de George Enescu (Aria Sfinxului, Aria lui Oedipe <i>Deschideți poarta</i>); – Cavatina Normei <i>Costa diva</i> din opera <i>Norma</i> de Vincenzo Bellini; – Cîntecul <i>Moldova</i>, vers. - Titus Știrbu, muz. - Sergiu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Improvizații muzicale prin utilizarea procedeelor de dezvoltare muzicală. ▪ Exerciții de frazare, interpretare expresivă și nuanțare dinamică în cadrul cîntului vocal-coral. <ul style="list-style-type: none"> • Comentarii orale/scrise, comunicări de impresii, schimburi de opinii, dezbateri după audierea/vizionarea unor opere artistice; <ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza procedeelor de dezvoltare a mesajului în creațiile muzicale audiate și interpretate (specificul dramaturgiei muzicale în creațiile celebre din tezaurul muzicii naționale/universale). <ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea partiturii ascultătorului. • Audiții, vizionări de opere artistice.
--	--	--

	<p>Croitoru;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Baletul <i>Frumoasa din pădurea adormită</i> de Piotr Ilici Ceaikovski (secvențe video); - Baletul <i>Giselle</i> de Adolphe Adam (secvențe video); - Baletul <i>Luceafărul</i> de Eugeniu Doga. 	
CLASA a VIII-a		
<ul style="list-style-type: none"> • Utilizarea unor criterii de apreciere valorică a creațiilor muzicale de factură populară și cultă din tezaurul muzicii naționale. • Descrierea folclorului muzical ocazional și ritual care însoțește sărbătorile și obiceiurile populare. • Identificarea la auz a unor formații instrumentale și vocale, a unor interpreți reprezentativi ai culturii muzicale naționale. • Manifestarea interesului pentru valorile culturii muzicale naționale prin identificarea surselor de informație care pot susține o investigație a fenomenului cultural-artistic. 	<p>Valori perene ale muzicii naționale (6 ore)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Valorile folclorului muzical național (doina, balada, colindul). ▪ Muzica sacră. ▪ Lăutarii și arta lăutărească în cultura muzicală națională. ▪ Interpreți celebri ai culturii muzicale naționale. ▪ Maeștri și capodopere. <p>Creații recomandate:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Tatăl nostru</i> de Anton Pann; - <i>Hristos a înviat</i> de Gavriil Muzicescu; - <i>Divertisment rustic</i> de Sabin Drăgoi; - <i>Concert coral № 1</i> de Gavriil Muzicescu; - Oratoriul <i>Miorița</i> de Ion Macovei; - Opereta <i>Crai Nou</i> de Ciprian Porumbescu (fragmente); - <i>Poema română</i> de George Enescu; - Fantezia pentru vioară și pian <i>Simfonia primăverii</i> de Eugen Coca; - Romante și Arie în interpretarea Mariei Bieșu, Mihail Munteanu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Interpretare vocal-corală. • Intonarea/fredonarea temelor principale din compozițiile audiate. • Audiții, vizionări de opere artistice. • Elaborarea partiturii ascultătorului. • Realizarea unui portofoliu cu articole/publicații, poze despre interpreți/compozitori din domeniul culturii muzicale naționale. • Alcătuirea unui program de audiție/a unei colecții de creații de muzică națională, care exprimă gradul de formare a culturii muzicale.

<ul style="list-style-type: none"> ● Perceperea auditivă, emotivă și integrală a sferei imagistice a creațiilor muzicale de diferite genuri, specii, forme. ● Distingerea elementelor specifice ale muzicii instrumentale, vocal-corale și dramatice. ● Caracterizarea ideilor și sentimentelor sugerate de muzica academică și cea de divertisment. ● Recunoașterea auditivă a unor lucrări muzicale reprezentative, aparținând diferitor orientări stilistice (Baroc, Clasicism, Romantism ș.a.). ● Emiterea judecății estetice asupra diversității fenomenelor muzicii contemporane (curente, stiluri, formații ș.a.). 	<p>Valori perene ale muzicii universale (18 ore)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Clasificarea genurilor muzicii academice. ▪ Muzica polifonică. ▪ Muzica de cameră. ▪ Genuri și forme ale muzicii instrumentale. ▪ Creațiile vocal-instrumentale celebre. ▪ Universul genului de operă. ▪ Genurile de artă scenică (baletul, suita de balet). ▪ Genurile muzicii contemporane (neoclasicism, jazz, avangard, rock, folc). ▪ Muzica ușoară de audiție și de dans. <p>Creații recomandate:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Tocata și fuga</i> în re minor de Johann Sebastian Bach; – Simfonia № 94 în sol major <i>Surpriză</i> de Joseph Haydn, p. II <i>Andante</i>; Simfonia № 104 în re major <i>Cimpoiul</i> de Joseph Haydn, p. I; – Cvartete de Joseph Haydn; – Concert pentru pian și orchestră № 21 în do major (KV 467) de Wolfgang Amadeus Mozart, p. I; – <i>Agnus Dei, Lacrymosa</i> din <i>Requiem</i> de Wolfgang Amadeus Mozart; – Simfonia № 3 <i>Eroica</i> de Ludwig van Beethoven, p. I, III; – Simfonia № 9 de Ludwig van Beethoven, p. I, II; – <i>Missa Solemnis</i> în re major de Ludwig van Beethoven, secvențele: <i>Christe Eleison, Gloria in Excelsis Deo, Credo in unum Deum, Benedictus</i>; – Baletul <i>Chopiniana</i> de coregraful Mihail Fokin pe valsurile lui Frédéric Chopin – Simfonia № 8 <i>Neterminată</i> de Franz Schubert, p. I; – Rapsodia ungară № 2 de Ferenc Liszt; – <i>Carmen-suita</i> de George Bizet și Rodion Șcedrin; – Uvertura din opera <i>Bărbierul din Sevilla</i> de Gioacchino 	<ul style="list-style-type: none"> ● Interpretare vocal-corală. ● Intonarea/fredonarea temelor principale din compozițiile audiate. ● Audiții, viziuni de opere artistice. ● Elaborarea partiturii ascultătorului. ● Expunerea impresiilor provocate de muzică în scris și în cadrul discuțiilor. ● Alcătuirea unei expuneri despre un eveniment cultural-artistic, folosind un plan. ● Comentarea diverselor opinii privind valoarea artistică a creațiilor muzicale din epoci și stiluri diferite. ● Concursuri de interpretare. ● Audiții comentate. ● Realizarea unui Proiect de studiu al repertoriului unei formații artistice/a unui interpret contemporan.
--	---	--

	<p>Rossini;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Aria Violetei</i> din opera <i>Traviata</i> de Giuseppe Verdi; - <i>Aria Adelei</i> din opereta <i>Liliacul</i> de Johann Strauss (fiul). 	
<ul style="list-style-type: none"> • Percepe emotiv și integral sfera imagistică a creațiilor muzicale de diferite genuri, specii, forme (în muzica folclorică, academică, religioasă, de divertisment). • Manifestă cultură vocală la interpretarea muzicii de factură academică și de divertisment. • Comentează și caracterizează conținutul de imagini al creațiilor audiate/vizionate și interpretate de pe pozițiile idealului și gustului estetic autentic. • Emite judecăți estetice asupra diversității fenomenelor muzicale, utilizând vocabularul muzical adecvat. • Exprimă argumentat atitudinea proprie asupra fenomenului muzical-artistic. 	<p style="text-align: center;">Muzica - valoare a Eu-lui (6 ore)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Varietatea trăirilor umane redată în muzică. Sentimentul de dragoste ca leitmotiv al vieții. ▪ Valorile societății democratice în muzica din toate timpurile. ▪ Obiceiuri și tradiții muzicale în viața de familie. ▪ Virtuțile omului modern în muzică. ▪ Idealurile credinței în muzică. ▪ Relația om - muzică în contemporaneitate. 	<ul style="list-style-type: none"> • Comentarii orale/scrise, comunicări de impresii, schimburi de opinii, dezbateri după audierea/vizionarea unor opere artistice. • Audiții muzicale comentate. • Elaborarea partiturii ascultătorului. • Interpretare vocal-corală. • Intonarea/fredonarea temelor principale din compozițiile audiate. • Expunerea orală / în scris a impresiilor provocate de muzică. • Elaborarea unui repertoriu muzical ideal de pe pozițiile unui om contemporan.

VII. Strategii didactice: orientări generale (metodologice)

Predarea cu succes a educației muzicale depinde în mare măsură de tehnologiile didactice ce se aplică în procesul instructiv-educativ. La rîndul său, tehnologia didactică se va configura prin relaționarea formelor, metodelor, mijloacelor cu ansamblul de valori ideatice (de cunoaștere) și practice propuse de către profesor la lecțiile de educație muzicală, prin cooperarea dintre profesor și elev și aplicarea judicioasă a procedurilor de evaluare și autoevaluare, toate raportate la situații concrete de învățare. Un factor extrem de important pentru eficientizarea demersurilor educative îl constituie **racordarea componentelor sus-numite la domenii din afara procesului: arte, științe, natură, tehnică, viața de zi cu zi**. Modul adecvat și eficient de racordare și valorificare a componentelor asigură finalitățile performante ale procesului instructiv-educativ.

Predarea muzicii în școala modernă cere din partea profesorului o pregătire temeinică, necesită capacități ce permit realizarea analogiilor și a corelării cu multiplele domenii ale vieții în care muzica își găsește izvorul de inspirație. O frecventă dificultate întîmpinată de profesor în activitatea de predare a noului conținut al educației muzicale este **delimitarea priorităților didactice**: ce e prioritar, ce e important, ce e urgent și ce e permanent în realizarea unei educații muzicale eficiente. Succesiunea competențelor propuse în curriculum e relativă și dacă generalizăm multitudinea de subcompetențe recomandate, deducem următoarele: elevul în dezvoltarea sa are nevoie să-și cultive sensibilitatea, imaginația, creativitatea în scopul unei autorealizări și adaptării la realitatea înconjurătoare, sarcini posibil de realizat prin activități intelectuale, artistice, spirituale efectuate la lecțiile de muzică. Nevoia de autorealizare și adaptare în viața omului e una constantă și deseori imperativă. Prezența capacităților sus-numite (creativitate, sensibilitate, imaginație) sporește rata succesului în viață și, totodată, determină motive puternice de acțiune, generînd energie și voință de activitate; efectele acestea ajung cauză a cunoașterii și a educației muzicale.

Se știe că artele au o pondere mare în dinamizarea vieții copilului, în eliberarea lui de complexe și izolare, în declanșarea creativității, imaginației, sensibilității, în dezvoltarea proceselor psihice și fizice necesare pentru diverse tipuri de activități prin care se poate obține recalificarea și adaptarea la noile cerințe ale vieții moderne. Pentru ca artele să-și îndeplinească aceste funcții, e nevoie de o abordare pedagogică eficientă, cu tehnologii didactice adecvate, de o conlucrare a artelor și științelor, o traversare a conținuturilor pe orizontală și pe verticală, orientîndu-le spre situațiile din viața de toate zilele.

Curriculumul Educație muzicală pentru învățămîntul preuniversitar a fost structurat și selectat în conformitate cu criteriile moderne, unul dintre care este **realizarea disciplinarității**: a întrepătrunderii prin cooperare-coordonare a disciplinelor artistice (și a altor domenii) la nivelurile interdisciplinar, pluridisciplinar și transdisciplinar, antrenînd, pe același teren, informații din diferite arte și științe, cum ar fi: muzica, artele plastice, literatura, coregrafia, filosofia, istoria, științele naturii etc. Principiul tematic ce stă la baza curriculumului sugerează insistent realizarea transdisciplinarității. În planul tehnologiilor didactice, interdisciplinaritatea reprezintă o modalitate de tratare a conținuturilor propuse de curriculum.

Pluridisciplinaritatea presupune discipline bine constituite care cooperează la același nivel de ierarhie. În cadrul lecției de muzică, pluridisciplinaritatea se va efectua ca o juxtapunere relativă a informațiilor și materiilor în scopul formării unor competențe mai complexe: pentru perceperea de către elevi a unor elemente singulare ce duc la înțelegerea fenomenelor universale, deoarece, undeva, la nivelul ansamblului, elementele eterogene interferează. Astfel, pot fi realizate, de exemplu, relațiile:

- relația muzică-fizică, cînd se va vorbi despre proprietățile sunetului și efectele lui asupra psihicului și fizicului uman;
- relația muzică-natură, cînd muzica comportă un caracter descriptiv, trezind asociații cu natura, fenomenele și sunetele din natură și din viața cotidiană;
- relația muzică-istorie, cînd elevii vor lua cunoștință de epoci culturale, evenimente istorice reflectate în muzică;
- relația muzică-filosofie, atunci cînd muzica relevă orizonturi și viziuni filosofice (muzica lui Bach, Șostakovici, Enescu);
- relația muzică-arhitectură, atunci cînd se dezvoltă ideea despre formă și structură, simetrie și echilibru, dezvoltare muzicală etc.

Achiziția intelectuală și spirituală a elevului printr-o astfel de abordare sincretică va consta în suplینirea experienței auditive cu lucrări muzicale ce comportă o încărcătură emoțională și informațională foarte bogată și diversă. Așadar, gândirea și sensibilitatea muzicală se dezvoltă prin interferarea diferitor tipuri de gândire, prin asociații de idei ce ameliorează perceperea mesajelor artistice redade de muzică și raportate la lumea înconjurătoare sau la lumea interioară a omului.

Interdisciplinaritatea, în plan muzical, realizează o coordonare la nivel superior a două sau a mai multor domenii prin care se poate ajunge la un conținut comun, cum ar fi literatura muzicală; la crearea unui gen de muzică - cîntecul, apărut din simbioza muzicii cu literatura; la apariția unei arte cum e coregrafia rezultată din sincronismul muzică-dans; la genul de operă, unde și-au dat mîna toate artele: muzica, literatura, coregrafia, artele plastice etc. Relații de interdisciplinaritate se pot stabili și între domeniul muzicii culte și cel al folclorului muzical, între muzică și artele plastice, unde pictura materializează o sensibilitate, un mesaj muzical prin forme și mijloace de expresivitate proprii artelor plastice; între muzică și poezie, fapt datorită căruia au apărut multe genuri de muzică care au la bază opere literare; între muzică și dans, baletul constituind apogeul sincretismului între aceste două arte.

Transdisciplinaritatea, conform conținutului modernizat al educației muzicale înseamnă o „plimbare” prin arte și științe pe orizontală și pe verticală, este o coordonare multinivelară a disciplinelor sau chiar a conținutului învățămîntului în diversitatea lui pentru realizarea unor obiective și a unui ideal educativ comun. Specialiștii consideră că transdisciplinaritatea o pot practica profesorii pregătiți într-o perspectivă pluridisciplinară, cu o experiență pedagogică bogată, erudiți, cu o temeinică specializare unidisciplinară, dar care posedă mai multe specialități, au o viziune amplă și profundă asupra problemelor pedagogice, artistice, culturale, sociale. Transdisciplinaritatea este o treaptă superioară în activitatea științifico-pedagogică, „este de același rang cu conceptul de filosofie în știință”⁵, în plan muzical - pedagogia ar fi o filosofie a pedagogiei artistice. În scopul realizării obiectivelor propuse de *Curriculumul de educație muzicală*, transdisciplinaritatea s-ar înfăptui pe calea efectuării unei sinteze paradigmatică între artele și științele ce se studiază în școală. În fond, scopul transdisciplinarității este să cuprindă unitatea în diversitate, generalul în particular, să armonizeze într-un sistem unitar cunoașterea umană. Tinerii pedagogi, chiar dacă sînt conștienți de faptul că nu posedă o pregătire suficient de temeinică pentru o activitate atît de prolifică, totuși trebuie să tindă în permanență spre interdisciplinaritate, în procesul de instruire exis-tînd multe posibilități de abordare a diferitor dimensiuni/științe, arte: printr-o nouă organizare a materiei, prin alcătuirea unor teste originale de evaluare a cunoștințelor elevilor, prin ocupații extrașcolare în care se întîlnesc diferite feluri de activități ce necesită cunoștințe din domenii diferite, prin elaborarea în echipă a unor proiecte comune de lecții vizînd diferite discipline etc. Din toate acestea vor avea de cîștigat nu doar elevii, ci, în primul rînd, pedagogul, printr-o formare profesională de profil larg, liber de stereotipuri în gândire, capabil de adaptare imediată la solicitările vieții moderne.

Astfel, aplicarea unei tehnologii didactice este condiționată de calitatea ei, de caracterul deschis, dinamic care-i permite să răspundă la schimbările intervenite în conținuturi, să se raporteze cît mai adecvat la înnoirile sistemului de învățămînt.

Nu există metode bune sau rele, ci metode care pot fi adecvate sau nu situației concrete în care se utilizează. În contextul unei tehnologii didactice moderne, metodele de predare trebuie să asigure finalitatea educațională și să corespundă conținutului propus, să posedे calități accentuate formativ-educative, să acopere necesitățile elevilor, de exemplu: să dezvolte calități volitive (de autoinstruire, autocontrol, autoeducație), să activeze procesele de gândire, să dezvolte spiritul de cooperare între elevi, între elevi și profesor, sa-i ajute să se adapteze la viață. Practicarea excesivă a unei metode în detrimentul altora, neluarea în considerație a tuturor elementelor strategice ale procesului este un lucru irațional ce conduce spre un insucces școlar. Abilitatea și măiestria de combinare și utilizare a diferitor metode, procedee, căi și modalități educaționale depinde reușita școlară a elevilor, nivelul lor de cultură și bogăția de cunoștințe, care, prin relație inversă, demonstrează, totodată, și inteligența, erudiția și profesionalismul pedagogului.

Noile tehnologii ale informației și comunicării schimbă perspectiva asupra practicii educaționale. Implementarea acestor tehnologii este considerată una dintre cele mai importante probleme la acest moment. Tehnologiile digitale lărgesc astfel potențialul personalului didactic. Fiecare profesor va trebui să capete o formație de baza în domeniul TIC. Aceasta implica o serie de obiective cum ar fi:

- Însușirea principiilor comune care guvernează aplicarea informației, cunoașterea

- naturii, proprietățile și structurile informației;
- Dezvoltarea priceperii de a aplica noile tehnologii în activități ca: stocarea și căutarea informației, prelucrarea ei pentru comunicare, supravegherea și controlul ei;
 - Cunoașterea mijloacelor curente de comunicare cu echipamente informatice; extragerea informației de ultima oră de pe rețele informaționale mondiale.
 - Extragerea informației de ultima oră de pe rețele informaționale mondiale.

Utilizarea tehnologiilor didactice specifice educației muzicale și TIC vor contribui la elaborarea strategiilor de predare calitativă care permit trecerea reală de la centrarea pe conținuturi, la axarea pe experiențe de învățare, adică pe competențe integratoare.

VIII. Strategii de evaluare

Evaluarea este acțiunea de verificare a rezultatelor obținute în procesul educației/instruirii, având ca funcție centrală reglarea lor. Evaluarea se axează pe operațiile de: *măsurare, apreciere, decizie*.

Măsurarea - operație de evaluare cantitativă, realizabilă prin instrumente speciale (chestionare, ghiduri, probe standard, tehnici statistice etc), finalizate cu date exacte sau descrieri obiective. Măsurarea nu presupune emiterea unor judecăți de valoare.

Aprecierea - operație de evaluare *calitativă* în urma operației de măsurare. Se face conform unor criterii care vizează interpretarea rezultatelor elevilor în raport cu obiectivele. Permite judecăți de valoare, la nivel de diagnoză.

Decizia - operație care asigură prelungirea aprecierii într-o notă școlară, caracterizare, hotărâre, recomandare etc. cu valoare de prognoză pedagogică (este judecata evaluativă finală).

A evalua un proces educativ înseamnă a măsura *schimbările* pe care acest proces le produce asupra comportamentului și dezvoltării personalității elevului. Fără tipologia rezultatelor școlare sugestiile de evaluare nu pot răspunde la întrebarea - ce se evaluează? Condițiile de învățare la educația muzicală sînt determinate de specificul cunoașterii și educației muzicale. Traduse în termeni de produse ale învățării, criteriile de reușită (acceptabile) la educația muzicală sînt exprimate prin rezultatele școlare – *experiența muzicală și competența muzicală*. Educația muzicală trebuie să se axeze pe multiplele experiențe de trăire emoțională a imaginii artistice în toate momentele actului muzical (aspectul formativ-aplicativ al procesului educațional); iar ansamblul cunoștințelor (aspectul informativ-teoretic) vine să înlesnească contemplarea și înțelegerea valorilor de artă, formînd cultura teoretică a elevului. Astfel, comportamentul final al elevilor se precizează prin conceptul **cultură muzicală**, ca finalitate a educației, iar elementele acestui concept reprezintă acele rezultate școlare, pe care cadrul didactic trebuie să le evalueze.

Baza educativă a evaluării la educația muzicală trebuie să pună în evidență latura atitudinală a demersului evaluativ prin transformarea elevului în *subiect al propriei formări* (edificări culturale). În rezultat, experiența muzicală se va reflecta în dinamica personalității elevului, care este prin excelență un produs calitativ al învățării, iar competența muzicală – produs cantitativ.

În rol de criterii de evaluare calitativă la educația muzicală pot fi considerați indicii de bază care determină dobîndirea (acumularea) experienței muzicale, care este definitorie:

- ⇒ Participativitatea (activismul) elevilor exprimat prin: interesul și dorința elevului în participare la acțiunile de învățare; prezența/absența trăirii afective în actul muzical.
- ⇒ Dinamica evoluției elevilor exprimată prin: intensitatea sporită a trăirii afective în actul muzical (în cadrul interpretării, audiției, creației, reflecției); schimbările pozitive în plan atitudinal și comportamental.

Factorul timp este definitoriu pentru formarea/dezvoltarea culturii muzicale a elevilor. Din acest considerent, profesorul va proiecta formele de evaluare inițială/curentă/sumativă, va alege tipurile de notare colectivă/individual adecvate.

Formula actului de evaluare la educația muzicală este condiționată de conținutul educației muzicale, care se eșalonează în baza principiului tematismului. Temele generale reprezintă legitățile fundamentale ale artei muzicale și ale formării culturii muzicale. Astfel, anume principiul tematismului

scoate în relief incertitudinea aprecierii și notării gradului de formare a competențelor muzicale a elevilor. Temele generale se subdivid în câteva subiecte de lecții, care la rândul lor determină direcția necesară pentru realizarea educației în diverse forme ale actului muzical (interpretare, audiție, creație, reflecție). Muzica de audiție și muzica pentru interpretare se studiază în raport cu / din unghiul de vedere al subiectului/temei lecției. Prin urmare, profesorul trebuie să apreciere/noteze nu aptitudinile muzicale, situația la zi, ci măsura în care s-a manifestat competența formată a elevului. Profesorul va aprecia/nota gradului de acoperire a temelor cu experiența și competența muzicală a elevului. Acțiunea de evaluare la educația muzicală la fiecare treaptă de învățământ se va axa nu pe aprecierea / măsurarea / notarea cunoștințelor-capacităților-atitudinilor, ci pe evoluția experienței muzicale și a gradului de formare a competențelor muzicale a elevilor în raport cu tema generală.

Funcțiile evaluării:

- *de apreciere* a performanțelor școlare ale elevilor;
- *de diagnostic* al dificultăților de învățare a elevilor;
- *de prognoză* a performanțelor viitoare ale elevilor;
- *de feedback continuu*, care asigură îmbunătățirea permanentă a predării-învățării;
- *de selecție* a elevilor pentru următoarea treaptă școlară prin examene, concursuri;
- *de formare* la elevi a imaginii de sine și a capacității de autoevaluare.

Etapele evaluării:

1. *determinarea scopului* evaluării (pentru ce fel de decizii se efectuează evaluarea?);
2. *determinarea momentului* de declanșare a procesului de evaluare pînă la începerea secvenței de instruire pe parcursul ei la finele secvenței de instruire);
3. *determinarea criteriilor* de evaluare (cu ce va fi confruntată informația de constatare?);
4. *elaborarea sau selectarea instrumentelor* de evaluare (cu ce va fi colectată informația de constatare?);
5. *culegerea* informației cu ajutorul instrumentelor de evaluare (care este starea reală de lucruri?);
6. *confruntarea* informației acumulate cu criteriile prestabilite;
7. *formularea recomandărilor* pentru deciziile posibile.

Tipurile evaluării:

1. După originea factorilor angajați în procedura de evaluare deosebim:

- *evaluarea internă* (realizată de același profesor care a organizat activitatea didactică);
- *evaluarea externă* (realizată de o altă persoană decît cea care a organizat activitatea didactică cu elevii evaluați);
- *coevaluarea* (realizată în comun de către profesor și elevi);
- *autoevaluarea* (realizată de cel care învață).

2. După momentul efectuării evaluării deosebim:

- *evaluare inițială*, cu funcție predictivă;
- *evaluare continuă*, cu funcție formativă;
- *evaluare finală*, cu funcție cumulativă sau sumativă.

Metoda de evaluare este o cale prin care profesorul oferă elevului posibilitatea de a demonstra nivelul de stăpînire a cunoștințelor, de formare și dezvoltare a diferitor capacități, de integrare a lor în competențe. În literatura de specialitate se operează cu două categorii de metode de evaluare: *tradiționale* și *complementare*.

Metode tradiționale de evaluare:

- *chestionare*;
- *lucrări scrise*;
- *lucrări practice*;
- *scări de apreciere* (foarte bine, bine, mediu, suficient, insuficient);
- *teste de cunoștințe*;
- *examene*.

Fiind dominante în cadrul acțiunilor evaluative din clasă, metodele tradiționale nu permit evaluarea unor obiective educaționale importante, în special, a celor ce aparțin domeniului afectiv.

Metode complementare de evaluare:

- *observarea sistematică a comportamentului elevilor* (prin fișa de evaluare, scara de clasificare, lista de verificare);
- *investigația* (are scop de cercetare, se desfășoară pe parcursul unei lecții);
- *proiectul* (se dă pe o perioadă mai îndelungată decât investigația, care se dă la o lecție);
- *portofoliul* (sau dosarul de învățare care este „cartea de vizită” a celui evaluat);
- *autoevaluarea*;
- *jurnalul reflexiv*;
- *metoda C.S.E.* (Cine sînt eu?)

Metodele complementare posedă cel puțin două caracteristici importante: permit realizarea evaluării rezultatelor în strînsă legătură cu predarea-învățarea, de multe ori concomitent cu acestea; se referă la rezultatele școlare obținute pe o perioadă mai îndelungată (competențe, atitudini, interese etc).

Referințe bibliografice

1. Achiri I., Bolboceanu A. *Evaluarea standardelor educaționale*. Chișinău: Print-Caro, 2009.
2. Antonesei L. *Paideia*. Iași: Polirom, 1996.
3. Borș A., Coroi E., *Educație muzicală*. Manual pentru clasa a V-a / Ministerul Educației și Tineretului al RM, Chișinău: Editura Știința, 2005.
4. Borș A., Coroi E., *Educație muzicală*. Manual pentru clasa a VI-a / Ministerul Educației și Tineretului al RM, Chișinău: Editura Știința, 2006.
5. Borș A., Coroi E., Stîngă A. *Educație muzicală*, clasa a V-a / Ghidul profesorului. Chișinău: Editura Știința, 2005.
6. Borș A., Stîngă A., Coroi E. *Educație muzicală*. Ghidul profesorului, clasa 6. Chișinău: Editura Știința, 2006.
7. Cerghit I., Neacșu I. *Prelegeri pedagogice*. Iași: Editura Polirom, 2001.
8. Charles T., Jeanie L. Steele, Kurtis S. Meredith. *Aplicarea tehnicilor de dezvoltare a gândirii critice*. Chișinău, 2003.
9. Chiriac T., Rusnac C., Gagim I. și alții. *Conceptia educației muzicale în învățămîntul preuniversitar. Valențele reformei învățămîntului*. Partea a IV-a. Chișinău, 1992, p. 42-49.
10. Chiș V. *Pedagogia contemporană, pedagogia pentru competențe*. Cluj, 2005.
11. Chiș V., *Pedagogia contemporană – pedagogia pentru competențe*, Editura Casa Cărții de Știință, 2005.
12. Chiș V., *Provocările pedagogiei contemporane*, Cluj-Napoca: Editura PUC., 2001.
13. Cojocaru V.Gh. *Schimbarea în educație și schimbarea managerială*, Chișinău, 2004.
14. Cojocaru V.Gh. *Reforma învățămîntului*, Chișinău: Știința, 2002.
15. Coroi E., Borș A., Morari M. *Conceptualizarea implementării și dezvoltării Curriculumului de Educație muzicală*. În: Curriculum școlar: proiectare, implementare și dezvoltare// Institutul de Științe ale Educației. Chișinău, 2007, p. 374 – 397.
16. Cucuș C. *Pedagogie generală*, Iași: Editura Polirom, 2000.
17. Curriculum școlar. Clasele I-IV. Chișinău: Editura Lumina, 2003.
18. Curriculum școlar. Educația muzicală. Clasele V-IX / Ministerul Educației, Coroi E., Croitoru S., Borș A., Gagim I. Chișinău: Cartier, 2000.
19. Educație artistică. Ghiduri metodologice. Chișinău: Grupul editorial Litera, 2000.
20. Educație muzicală / Manual pentru clasele a VII-a VIII-a, Gagim I., Borș A., Coroi E. Chișinău: Editura Știința, 2007.
21. Gagim I., Borș A., Coroi E., Stîngă A. *Educație muzicală*. Ghidul profesorului, clasele 7-8. Chișinău: Editura Știința, 2007.
22. Gagim I. *Dicționar de muzică*. Chișinău: Editura Știința, 2008.

23. Gagim I. *Dimensiunea psihologică a muzicii*. Iași: Timpul, 2003.
24. Gagim I. *Știința și arta educației muzicale*. Chișinău: Editura ARC, 1996.
25. Guțu V., Achiri I. *Evaluarea curriculumului școlar*. Ghid metodologic. Chișinău, 2009.
26. Morari M. *Conceptul de cultură muzicală în context curricular*. În : *Didactica Pro*, 2004, № 3 (25), p. 25 – 28.
27. Morari M. *Dicționar de forme și genuri muzicale*. Chișinău: Editura Epigraf, 1998.
28. Morari M. *Elemente de limbaj muzical*. Presa universitară bălțeană. Bălți, 2008.
29. Morari M. *Metode de evaluare la Educația muzicală*. În: *Univers pedagogic*, 2004, № 4, p. 52 -59.
30. Morari M. *Promovarea valorilor democrației prin intermediul muzicii*. Educație pentru democrație/Supliment al revistei de teorie și practică educațională *Didactica Pro*, Chișinău, 2004, p. 57 – 66.
31. Nicola I. *Tratat de pedagogie școlară*. București: Editura Aramis, 2000.
32. Stoica A. *Evaluarea progresului școlar. De la teorie la practică*. București: Editura Humanitas. Educațional, 2003.
33. Toma-Zoicaș L. *Pedagogia muzicii și valorilor folclorice*. București: Editura Muzicală, 1988.